

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

תוכן

- 1.....הלכתא למשיחא.....
- א. משתיצת האור ברובו.....1
- ב. אפילו חלקם לא תאפה חמין.....2
- ג. מנחת חוטא דרחמנא אמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה ... באה מן החמין ובאה סלת.....2
- ד. מנחת העומר אף על פי שהיא באה מן השעורין טעונה שמן ולבונה ובאה גרש.....3
- ה. וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה ובאה מן השעורין ובאה קמח.....3
- ו. מנחת חוטא ... שמן ולבונה ... אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר.....4
- ז. היה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים ... נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה ומבלא של שיש ומבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביה ונוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה על המים ... פילי של חרס חדשה.....4
- ח. ממצורע ... חרס חדשה אף כאן חרס חדשה ... מים חיים.....5
- ט. משאר מימות הן.....5
- י. נתאכמו פניו פסולין ... נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש ונתלבנו מהו.....5
- יא. עץ ארו ואזוב ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין ... דאיקלוף איקלופי.....6
- 6.....הלכה למעשה.....
- יב. כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין.....6
- 7.....הלכתא למשיחא.....
- יג. יכול יתקן מבחויז ויכניס תלמוד לומר בקרקע המשכן אי בקרקע המשכן יכול יחפור בקרדומות תלמוד לומר אשר יהיה הא כיצד יש שם הבא אין שם תן שם.....8

דף טו.

הלכתא למשיחא

א. משתיצת האור ברובו

הלכה למעשה ולמשיחה בדרה היומי

מסכת סוטה

כבר התבאר לעיל דף יד: שכל המנחות¹ הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח והשאר נאכל לכהנים ומאימתי יותרו השירים באכילה משיצית האור ברוב הקומץ².

ב. אפילו חלקם לא תאפה חמץ

כבר התבאר לעיל שם שכל המנחות³ הקריבות לגבי המזבח מצה חוץ משתי הלחם, ואסור להחמיצם אחר שנתקדשו בכלי⁴, וכן שירי המנחות שאוכלין הכהנים אף על פי שהן מותרין לאכלן בכל מאכל, ובדבש, אין אוכלין אותן חמץ, שנאמר (שם פרק ו פסוק ט – י) והנותרת מן המזבח יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בתצר אהל מועד יאכלוה. לא תאפה חמץ חלקם וגו', אפילו חלקם לא יחמיצו ואם החמיץ בזית⁵ שיריה לוקה.

ג. מנחת חוטא דרחמנא אמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה ... באה מן החטיין ובאה סלת

כבר התבאר שם שכל המנחות⁶ הקריבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה, לוג שמן לכל עשרון, וקומץ לבונה לכל מנחה, בין שהיתה עשרון אחר בין שהיתה ששים עשרונים, חוץ מנחת חוטא שנאמר (ויקרא ה פסוק יא) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה, ואם נתן⁷ שמן או לבונה על מנחת החוטא אם הקריב אותה לוקה על שמן בפני עצמו ועל לבונה בפני עצמה.

¹ רמב"ם שם הלכה ט יג

² ירושלמי יומא פ"ב (ה"א) הובא במשל"מ, מה ברובו, ברובו של קומץ או ברוב כל פרידא ופרידא כו' אתא חזקיה כו' בשם ר' יוחנן ברוב כל פרידא ופרידא, ומלשון רבינו ברוב הקומץ משמע ברובו אף על גב דלא משלה האור ברוב כל פרידא ופרידא, וזה נגד הירושלמי. והנראה דמפרק ב"ש (זבחים דף מ"ג ע"א) מוכח דברוב הקומץ, ולא בעינן שיהא משלה האור בכל פרידא ופרידא, כן להתיר דבעי שיוצת האור ברובו סני ברוב הקומץ, אף על גב דלא הוצת האור ברוב כל פרידא ופרידא, דכחד אבר דמי, ולכן לא זכר רבינו דברי הירושלמי. אור שמח שם.

³ רמב"ם שם הלכה יד

⁴ והיינו לאחר שמדדו בעשרון שהיה כלי שרת אבל קודם שנתקדשה בכלי אינו חייב דאינה מנחה עדיין, עיין מנחות נ"ז ע"ב, וברמב"ם אינו מבואר זה בפירוש כי זה פשוט מנחת חינוך אות א ואות ח אמנם דעת הערוך השולחן העתיד שם סעי' ב דכל זמן שלא נתן בה שמן אין זו מנחה כלל ולא אסרה התורה.

⁵ ומצטרף לשיעור אפילו ביותר מכדי אכילת פרס, דשיעור אכילת פרס הוא רק באכילה ולא באיסור אחר. וחצי שיעור בודאי אסור מן התורה, דחזי לאיצטרופי כמו בכל האיטורים ואפילו יותר מכדי אכילת פרס, וכגון שהחמיץ בזית מן המנחה, ורק בפחות פטור (מנחת חינוך קלה אות ג)

⁶ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ו ז זבח תודה מנחות נט ע"א

⁷ ועיין שם וישפה שם שאינו חייב אלא בהקרבה אבל במנחת חינוך מצוה קבה אות ז משמע שחייב על הנתינה בעצמה ועיין אור שמח שם ועיין בחי' הגר"י מנחות נט ע"ב "כל שאיכא על המנחה פסול דשמן ולבונה מתחייב אף במקריב הקומץ לחוד מאחר דהוי מנחה עם שמן ולבונה" ועיין בזבח תודה מנחות נט שפשיטא ליה שלדעת הרמב"ם אינו חייב אלא אם הקריב אע"ג שאפשר שפוסל כבר משעת הנתינה

הלכה למעשה ולמשיחא ברך היומי

מסכת סוטה

ד. מנחת העומר אף על פי שהיא באה מן השעורין טעונה שמן ולבונה ובאה גרש

עוד התבאר שם שמנחת העומר⁸ מן השעורים היה בא, דבר זה הלכה ממש רבינו⁹, ולאחר שקצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה וחבטוהו, וזורין ובוררין, וודין מיוחד היה בו שלוקחין את השעורין ומהבהבין אותו באור, באבוב מנוקב, כדי שיהיה האש שולט בכולן שנאמר (ויקרא ב פסוק יד) אָבִיב קְלוּי פָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ פְּרָמֶל אָבִיב קְלוּי בָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ כְּרַמֶּל, מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא במנחת העומר בלבד, ואחר שקולין אותו שוטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו, ונותנין אותו לריחים של גרוסות וטוחנין את השלש סאין ומוציאין מן הכל עשרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה, כדי שיהיה נקי וזהו שנאמר בתורה גֵּרֶשׁ.

ה. וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה ובאה מן השעורין ובאה קמח

כל המנחות סולת הימין¹⁰ חוץ מעומר התנופה שהם מן השעורים ומנחת סוטה.

וכן מנחת סוטה שאחר¹¹ שלוקח המנחה מן הקפיפה נותנה לכלי שרת ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה, ואם נתן לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה¹², שנאמר (במדבר ה פסוק טו) לֹא יִצֶק¹³ עֲלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו

⁸ רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז הלכה יא יב

⁹ ולא ידעתי למה כתב רבינו שהוא הלכה למשה והלא בריש פרק כל קרבנות הציבור פליגי ר' אליעזר ור' עקיבא ור"א מפיק ליה מגז"ש ור"ע מפיק ליה במה מצינו יעו"ש וצ"ע. שם יוסף שם.

¹⁰ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ב

¹¹ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הלכה יג

¹² כמבואר במנחות נט:

¹³ ובס' צרור החיים הביא משם מהר"י אלפנדארי ז"ל בס' מוצל מאש שנסתפק כמ"ש בגמרא שימה כל דהו משמע ונסתפק אם ביציקה הדין כן דאפילו כל דהוא כי לא נתבאר זה עיין עליו. ולענ"ד נראה הדבר פשוט הרבה דודאי יש שינוי בין שימה ליציקה דשימה אפשר בכל דהוא ממש משא"כ יציקה דאיזה שיעור יש בה ובשלמא גבי קרבן הוטא עני יש לומר שחם השי"ת עליו שלא להטריחו בשמן וכמ"ש בס' החינוך ז"ל ולכך הקפיד על מנחתו שלא יושם בה שמן כלל וכמ"ש רבינו פי"א דפסולי המוקדשין הל' י וי"ב משא"כ במנחת קנאות שהקפידה אינה אלא כדי שלא יהא קרבנה מהודר לא הקפידה תורה על שמן כל שהוא ולכך כתב לשון יציקה. ומדוקדק לשון רבינו בספר המצוות לאוין ק"ד שכתב הוזהירנו מבלול מנחת סוטה [בשמן זית] והוא אמרו יתברך ולא יצוק עליה שמן ולשון בלילה יש לו איזה שיעור ודאי משא"כ במנחת הוטא ששם לאוין ק"ב כתב הוזהירנו מהשים שמן זית במנחת הוטא וכו' דמשמעותו אפילו כל שהוא אף שבפ"ט דהל' סנהדרין הזכיר לשון נתינה בשתייהם עיין שם הדין עמו מדרתנן נתן כלי ע"ג כלי לא פסלה משום דבעינן שיתן השמן ע"ג המנחה דוקא וכמ"ש רבינו אחר זה: מעשה רקח הלכות מעשה הקרבנות שם

הלכה למעשה ולמשיחא ברך היומי

מסכת סוטה

לְבָנָה. ואם יצק שמן או נתן לבונה קודם שנתקדשה בכלי שרת אינו עובר וכמנחת חוטא¹⁴.

ו. מנחת חוטא ... שמן ולבונה ... אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר

מניין¹⁵ שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם, שנאמר (במדבר טו פסוק ג) לְפִלֵּא נֶדֶר אוּ בְנִדְבָה דבר הבא בנדר ונדבה, יצאו חטאת ואשם¹⁶, ובכור, ומעשר, ופסח, הואיל ואינן באין בנדר ונדבה אין טעונין נסכים, ומניין להביא שלמי חגיגה, ועולת ראייה לנסכים, שנאמר (שם) אוּ בְמַעֲדִיכֶם.

דף טו:

ז. היה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים ... נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביה ונוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה על המים ... פילי של חרס חדשה

אחרי שמביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה בלשון הקדש בדיו כל הדברים שהשביע אותה בהם, מביא¹⁷ כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה מעולם, ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור, ובחצי הלוג שהיה במקדש היה מודדו, ונכנס בו להיכל.

ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס ובו טבלה של שיש וטבעת קבועה בה, מגביה הטבלה ולוקח עפר מקרקע המשכן ונותנו על פני המים כדי שיראה על פני המים ונותן לתוכו דבר מר כגון לענה וכיוצא בה ומוחק לתוכן המגילה לשמה וימחק יפה יפה עד שלא ישאר במגילה רושם הניכר.

¹⁴ שאע"ג שנתן בכפיפה מצרית עדיין צריך לקידוש בכלי שרת עיין קרן אורה סוטה יז ע"ב ד"ה מה וא"כ כיון שעוד לא נתקדשה א"כ אינה קדושה אלא בקדושת דמים.

¹⁵ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ב הלכה ג

¹⁶ לפי מה שפסק הרב בפ"ג מה' דעות דנזיר נקרא חוטא, לפיכך חטאת נזיר אינה טעונה נסכים, הדושי מים חיים שם.

¹⁷ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הלכה ט

הלכה למעשה ולמשיחא ברפ היומי

מסכת סוטה

ח. ממצורע ... חרס חדשה אף כאן חרס חדשה ... מים חיים

כיצד מטהרין את המצורע¹⁸, מביא מזרק של חרש חדש, וקבלה היא שיהיה חדש, ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויין לקדש אותן מי הטאת.

ט. משאר מימות הן

מצות עשה לקדש בהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר (שמות ל פסוק יט) וְרָחֲצוּ אֶהְרָן וּבָנָיו מִמָּנֹה אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם, ומצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר, כל המימות¹⁹ כשרים לקידוש²⁰ בין מים חיים בין מי מקוה, ובלבד שלא ישתנה מראיהן²¹, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה, טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור, זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

י. נתאכמו פניו פסולין ... נתאכמו והחזירן לתוך כבשן

האש ונתלכנו מהו

כלי החרש²² שבו נותנין את המים המרים להשקיית הסוטה צריך שלא יראה ככלי בלה מאורך הזמן, ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש כשר²³.

¹⁸ רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק יא הלכה א

¹⁹ רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ה הלכה יב

²⁰ ויש לתמוה על רבינו שפסק כאן כר' ישמעאל דבעי חרס חדש ובפ"ה מהלכות ביאת המקדש פסק כחכמים דמי מקוה כשרים לקידוש וצ"ע. כסף משנה הלכות סוטה פרק ג הלכה ט. ואני תמיה בקושיית מרן ז"ל דהא בגמרא הקשו למאן דאית ליה דטעמיה דרבי ישמעאל הוא משום דגמר כלי כלי ממצורע דמה למצורע שכן טעון עין ארו וכו' וקאמר רבא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר ולפי זה טעמיה דר"י לאו משום ג"ש דכלי כלי הוא אלא משום דגלי קרא בכלי חרס וא"כ דוקא במצורע הוי מים חיים אבל בסוטה לא ורבינו פסק כרבא. ואפשר דס"ל כרבי יהודה דאית ליה בפרק המפלת דכל ג"ש שאינה מופנה אין למדין ממנה. משנה למלך שם.

²¹ בתוס' דוח אינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן. אבל י"ל שכוונת רבינו שנשתנה ע"י מי פירות ובכ"ה ג גם במקוה פסול וזה שכתב אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה ועיין בפ"ו מהל' מקואות יעו"ש היטיב ולפי"ז י"ל דגם כוונת הש"ס בסוטה שם כן ואודא קושיית התוס' וצ"ע בזה ועיין מ"מ שרמז ולא ביאר כוונתו. הר המוריה שם

²² רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הלכה ט

²³ ואיני יודע למה פסק רבינו בה לקולא ואפשר שטעמו משום דכיון דלרבנן לא בעינן חדשה טפי אית לן למימר דבהחזירו לכבשן כשר כי היכי דלא נשוו כ"כ פלוגתא ביניהו. כסף משנה שם. ולי נראה דרבינו ס"ל כסברת התוס' שכתבו שם דנתאכמו אין פיסולו כי אם מדרבנן והכריחו זה כמו שיע"ש וכיון שכן אזלינן לקולא ככל ספיקא דרבנן ועיין במ"ש התוס' בפרק דם הטאת עלה צ"ו ד"ה אלא ודוק. משנה למלך שם.

הלכה למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת סוטה

יא. עץ ארז ואזוב ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין ... דאי קלוף איקלופי

לטהרת המצורע נוטל עץ²⁴ ארז, ואזוב שאין לו שם לווי אין פחות מטפת, ושני תולעת משקלו שקל, ולוקח עם שלשתן הצפור החיה, וארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה, ועץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולין.

הלכה למעשה

יב. כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין

כבר התבאר במסכת יומא דף יז. שמצוות, דינים, או מנהגים, הנעשים על ידי הליכה או הקפה וסיבוב מצד אל צד, יש לפנות בהם דרך ימין, שהוא צד של כבוד וחיובות²⁵, ולכן העולה לראש המזבח לצרכי עבודה או למתן דמים בחטאת או לסידור המערכה או להיפוך אברים²⁶, פונה לימין על אף שמשם פונה אח"כ לשמאל, וכשהוא בא לירד, מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש, ויורד במערבו של כבש, שהוא לשמאל בעלייתו, שהרי כבש בדרום והתחיל בקרן דרומית מזרחית, ואח"כ מזרחית צפונית וכו' ומקיף ויורד משמאל. ואינו חוזר על העקב, שאם כן נמצא מהלך לצד שמאלו, שהרי פניו למזבח ואינו מחזיר לו עורף.

ושם יבואר שיש כמה חילוקים להלכה ולמעשה²⁷.

א. המקיף ברגל מתחיל מצד שהוא לימין לו ומקיף באופן שגם סיומו הוא מימינו לפי הפוך פניו, כגון אם פניו למערב מתחיל מצפון ומסיים בדרום וכן בהיפוך. סימן לדבר הכותב ס"ת מתחיל בימין ומסיים בימין באמצע שיטה בסוף הספר.

²⁴ רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק יא הלכה א

²⁵ ועי' שו"ת מהר"י ברונא סי' לפ, שהימין עיקר בכל דבר שבקדושה. ועי' דרישה או"ח סי' תרנא אות א, שידוע כשאדם רוצה לעקור רגליו, עוקר רגל ימין בראשונה, לכן יש לכבד רגל ימין להתחיל מצדו

²⁶ . חוץ מן העולה לשלשה דברים, והם נסוך המים בהג, ונסוך היין של נסכים שמקומם הוא בקרן מערבית דרומית ועולת העוף, כשהיא רבה

²⁷ שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קפז

הלכה למעשה ולמשיחא בדרף היומי

מסכת סוטה

לפיכך²⁸ כהנים בתחלה כשעולין לדוכן ופניהם כלפי ההיכל שהוא במזרח, וקורין להם כהנים, מתחילין להחזיר פניהם כלפי העם²⁹ לצד ימין שלהם שהוא בדרום, ואח"כ למערב נגד הצבור. ובסוף כשמתחיל הש"ץ שים שלום ומחזירין פניהם כלפי הקודש מתחילין להחזיר פניהם דרך ימין שלהם שהוא בצפון ואח"כ לצד המזרח נגד ההיכל. כשיורדים מן הדוכן לא יחזירו אחוריהם להיכל אלא יצדדו ויחזירו פניהם קצת להיכל כתלמיד הנפטר מרבו שמחזיר פניו אליו בצאתו מלפניו.

וכן העולה לתורה³⁰, אם שני הדרכים מימינו ומשמאלו שוים, עולה דרך ימין, ויורד בפתח שכנגדו.

וכן בהוצאת ספר התורה מההיכל שבמזרח³¹, מוליכים אותו דרך צפון, שהאוחז אותו מחזיר פניו לבימה ואחוריו להיכל, ונמצא שיד ימינו לצד צפון, וכשמחזירים את הספר להיכל מוליכים אותו דרך דרום, שכאשר מוליכו מהבימה להיכל נמצא שיד ימינו לצד דרום.

ב. העומד במקומו ועושה מצוה, כגון נר חנוכה ולולב, מתחיל משמאל ופונה לימינו. סימן לדבר אותיות התורה שנכתבים ונמשכים משמאל לימין והיינו כתיבה תמה.

ג. ימין והעברה על המצות ימין עדיף, ימין ודרך קצרה יבואר להלן נח: שי"א שימין עדיף, ויש חולקים, ע"כ יראה לצדד עצמו באופן שיהיה לעולם ימין שלו מעותד להפנות לדרך קצרה:

ד. כל זה בעומד בקודש, כגון העומד בבהכ"נ ורוצה לילך למקומו או לבימה יפנה לימין. משא"כ הנכנס מחוץ לבהכ"נ אזי אין מקום לימין כלל ולעולם דרך קצרה עדיף.

הלכתא למשיחא

²⁸ משנה ברורה סימן קכח סעיף יז

²⁹ כלומר להסתובב כלפי הציבור

³⁰ מ"ב קמא ס"ק כה

³¹ מ"ב שם

הלכה למעשה ולמשיחא ברף היומי

מסכת סוטה

**יג. יכול יתקן מבחויז ויכניס תלמוד לומר בקרקע המשכן אי
בקרקע המשכן יכול יחפור בקרדומות תלמוד לומר אשר
יהיה הא כיצד יש שם הבא אין שם תן שם**

נאמר בפרשת נשא (במדבר ה פסוק יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּמִים קְדָשִׁים בְּכָלֵי הָרֶשֶׁת
וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם. שלוקח עפר
מקרקע המשכן ונותנו על פני המים כדי שיראה על פני המים. לא היה שם³²
עפר בהיכל מביא עפר מבחויז ומניחו בהיכל ולוקח ממנו ונותן על פני המים,
ואינו מביא אפר אבל מביא רקבובית שהיא כעפר³³.

ולא יחפור בקורדום בהיכל ויוציא עפר שני אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, ואם
חפר והוציא עפר כשר³⁴.

³² רמב"ם הלכות סוטה פרק ד הלכה יב יג

³³ לפי מ"ש בחולין דעפר שאינו מגדל צמחים פסול לכיסוי הדם א"כ גם להשקאת סוטה פסול ואם כן במדבר
שהוא עפר שאינו מגדל צמחים איך יהיה אופן לעשות מעפר המשכן וא"ת שלא היו משקין במדבר סוטות
הרי אמרו רז"ל על פסוק ויקנאו למשה שכל אחד קינא את אשתו ממה. ונראה לומר כי אפשר שהיה נעשה
במדבר איזה אבק ועפרורית מהמת ההבל האנשים והאוויר וזה ראוי לצמות ועל דרך שכתב הרמב"ם שם אבל
מביא רקבובית שהיא כעפר יעו"ש שוב ראיתי מ"ש בזה"ק סדר פקודי בהיכל החמשי יעו"ש. חיים ומלך שם
³⁴ כן משמע בירושלמי פ"ב דסוטה. כסף משנה שם.